

VIII. KULTURA MATERIALNA PUBLICZNEJ PRZESTRZENI MIASTA W ŚWIETLE ZABYTEKÓW RUCHOMYCH

1. MILITARIA (ZOB. ANEKS 1)

A. OKUCIE POCHWY KORDU LUB MIECZA

Jedną z najpopularniejszych w Europie form trzewików pochew mieczowych jest okucie w kształcie litery U, niekiedy z zachylonymi do wnętrza końcówkami (zob. Krabath 2001, ryc. 11:2), znajdujące coraz częściej także na Śląsku (Wachowski 1984, ryc. 1d; Limisiewicz i in. 2002, ryc. 81a). Trzewiki takie mogły stanowić dolne okucie zarówno pochwy miecza, jak i kordu. Jedyny tego rodzaju zabytek wrocławski odkryto na ul. Łaciarskiej (ryc. 123:1). Wykonany został z żelaza powleczonego cyną, co z jednej strony stanowiło zabezpieczenie przed korozją, z drugiej zaś sprawiało, że mógł uchodzić za srebrny.

B. OKUCIE POCHWY PUGINAŁU

W późnym średniowieczu występują dwie zasadnicze grupy pochew pugiń. W pierwszej mieszczą się egzemplarze, które mają kilka okuć z metali kolorowych: u wylotu i u dołu pochwy (trzewik) oraz kilka – najczęściej pierścieniowych – między nimi (zob. Wachowski 1999, ryc. 1:3). Bardzo często jedynym okuciem jest trzewik, silnie zwężający się ku dołowi i zakończony zgrubieniem (zob. Krabath 2001, ryc. 11:15–17; Gedl 2002, ryc. 5:4; Konczewska, Konczewski 2004, ryc. 54h). Do grupy drugiej zaliczyć można jednocześnie okucia żelazne składające się z wysokiego trzewika i masywnego wąsa. Pod względem formalnym są niemal identyczne z niektórymi okuciami pochew noży typu I.1.c, a różnią się większymi rozmiarami. Jedyny okaz znaleziono na ul. Wita Stwosza (ryc. 123:2), a analogia pochodzi z nawarstwień związanych z zamkiem piastow-

skim na Ostrówku w Opolu (ryc. 123:a, Wachowski 1984, ryc. 2g).

Zabytki z ul. Wita Stwosza i z Opoła łączy ponadto ten sam standard długości, ok. 28 cm. Tak znaczna wartość, która odpowiadałaby w przybliżeniu długości klingi pugiń, upodabnia tę broń do krótkiego kordu.

C. TOPÓR

Znaleziono ledwie jeden niewielki fragment ostrza topora (ryc. 124:3), co uniemożliwia jego klasyfikację, a także określenie, czy mamy do czynienia z narzędziem, czy elementem uzbrojenia.

D. GROT STRZAŁY

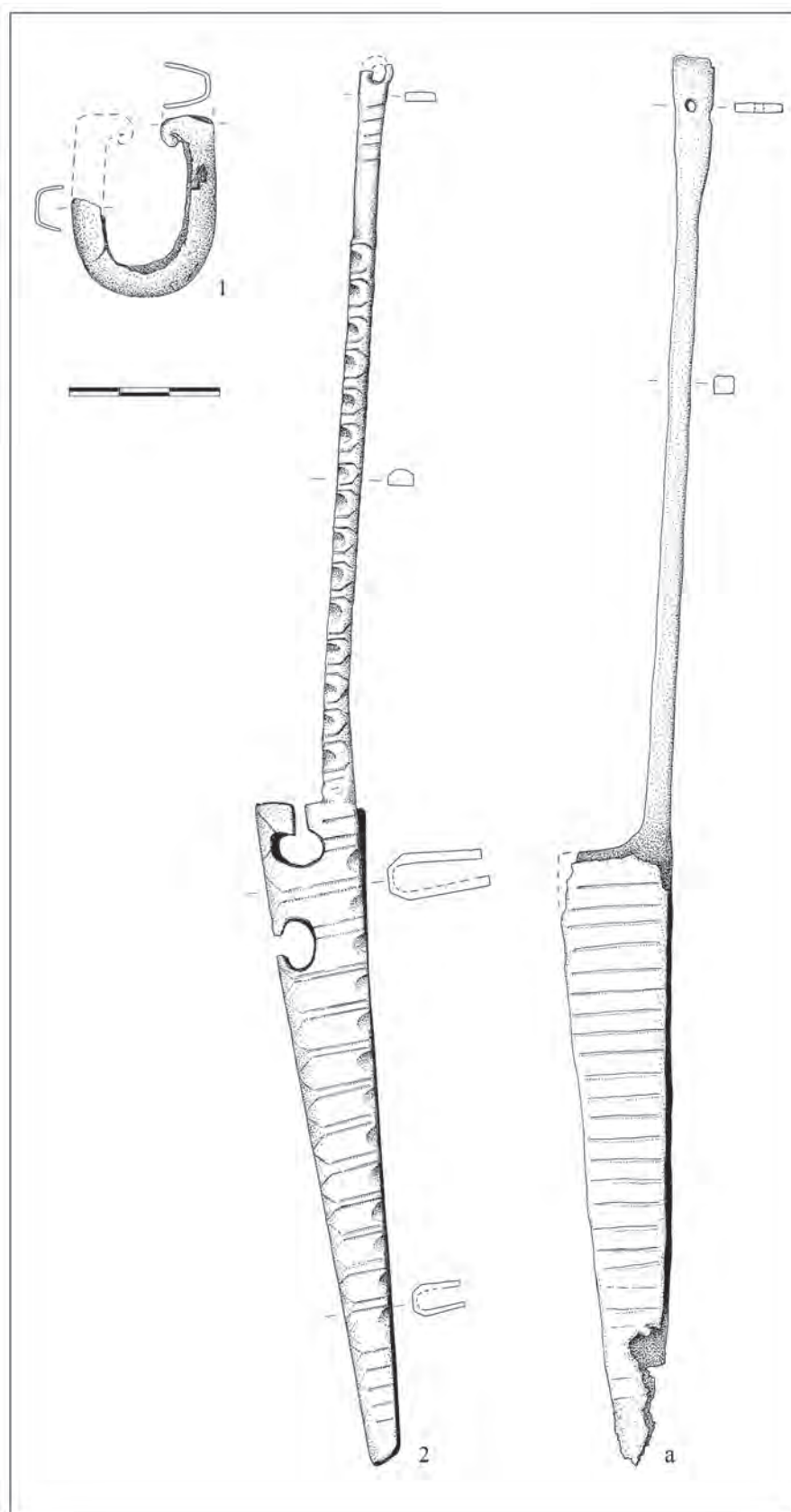
Znaleziony grot strzały (ryc. 124:4) należy do pospolitych form z tulejką, występujących przez całe średniowiecze.

E. KOLCZUGI

Z trzech znanych sposobów łączenia ogniów kolczugi, znaleziska z ul. Szewskiej reprezentują system łączenia na nit (ryc. 124:5) oraz zgrzewanie (ryc. 124:6).

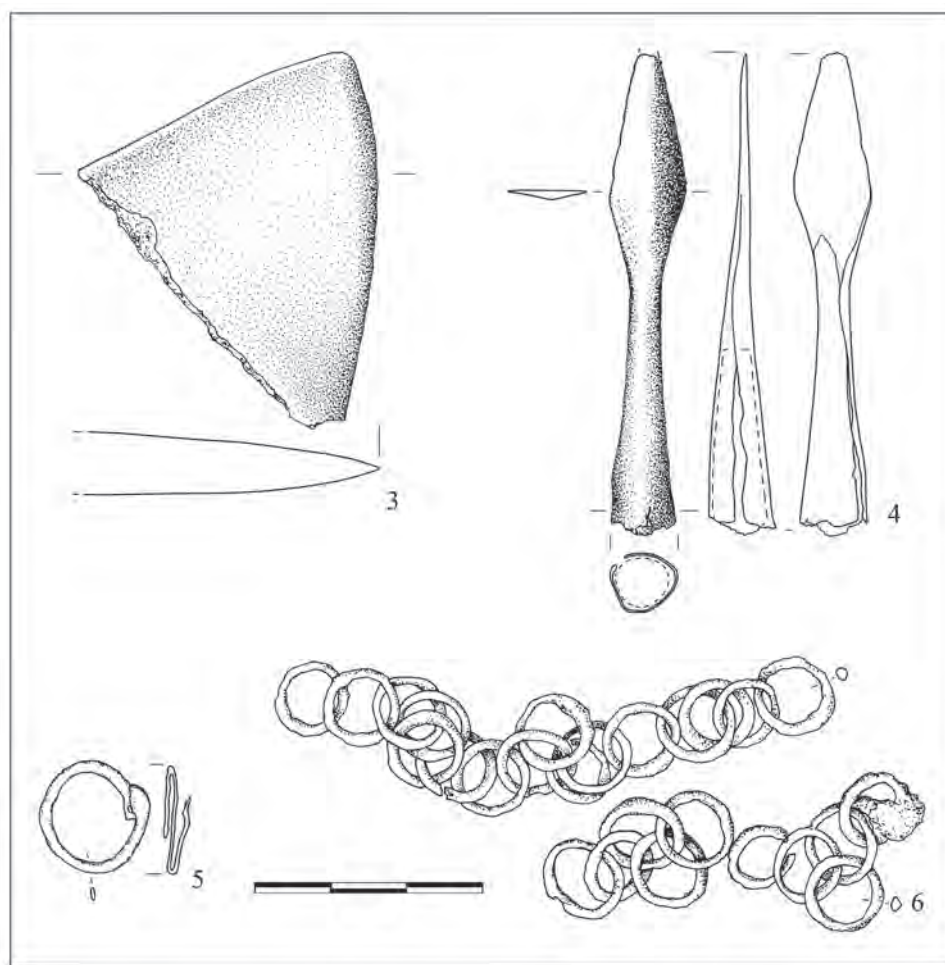
F. OSTROGI

Niewielki zbiór ostróg z ulic Wrocławia potwierdza znane obserwacje na temat tej kategorii zabytków. Egzemplarze z piramidalnym kolcem (ryc. 125:7) wczesnych odmian 2 i 3 Hilczerówny są wyjątkowo długotrwałe i współwystępują z ostrogami z bodźcem gwiazdzistym o małej średnicy kółka (ryc. 125:8–11). Potwierdza się też późne (schyłek XIV w.) pojawienie się zapiekta (ryc. 125:10). Przy okazji nie po raz pierwszy daje się odczuć brak

Ryc. 123. Wrocław. 1 – okucie pochwy kordu lub miecza z ul. Łaciarskiej; 2 – okucie pochwy pugiinału z ul. Wita Stwosza; a – okucie pochwy pugiinału z Opola, wg Wachowski 1984. Rys. N. Lenkow

Fig. 123. Wrocław. 1 – scabbard chape from Łaciarska St.; 2 – scabbard chape from Wita Stwosza St.; a – scabbard chape from Opole, Wachowski 1984. Drawing N. Lenkow

Ryc. 124. Wrocław, ul. Szewska. 3 – fragment topora; 4 – grot strzały; 5–6 – fragmenty kolczug. Rys. N. Lenkow

Fig. 124. Wrocław, Szewska St. 3 – fragment of an axe; 4 – arrowhead; 5–6 – fragments of chainmail. Drawing N. Lenkow

opracowania egzemplarzy z bodźcem gwiaździstym. Dotyczy to niestety nie tylko Polski, ale całej Europy. Luki tej nie wypełniają w żadnej mierze prace ograniczające się zazwyczaj do niewielkiego terytorium (zob. Kołodziejcki 1985; Koošová 2004).

G. WĘDZIDŁA

Znaleziono ledwie dwa fragmenty wędzideł: międzyzębnie z ogniwnem (ryc. 126:12) i samo międzyzębnie (ryc. 126:13). Oba fragmenty pochodzą od wędzideł dwudzielnych, które w niewiele zmienionej formie przetrwały do dzisiaj. Niekiedy wędzidła noszą pewne cechy charakterystyczne dla późnego średniowiecza, ale nasze egzemplarze ich nie mają.

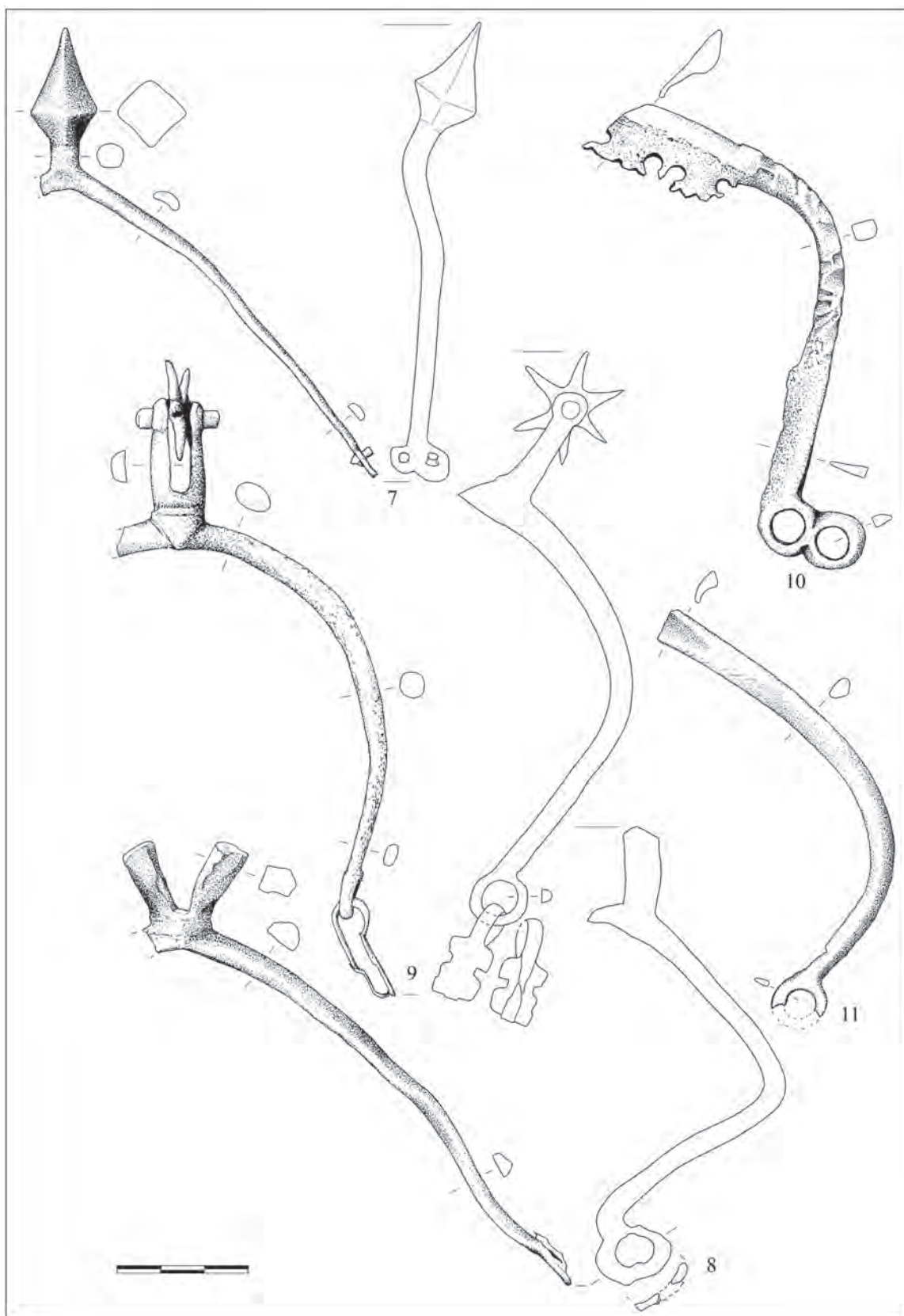
H. STRZEMIĘ

Znalezione na ul. Szewskiej (ryc. 126:14) strzemię należy do typu IV, najpewniej do odmiany F, według W. Świątosławskiego (1990, s. 51–52, ryc. 18). Nie zachowała się wprawdzie stopka, na pod-

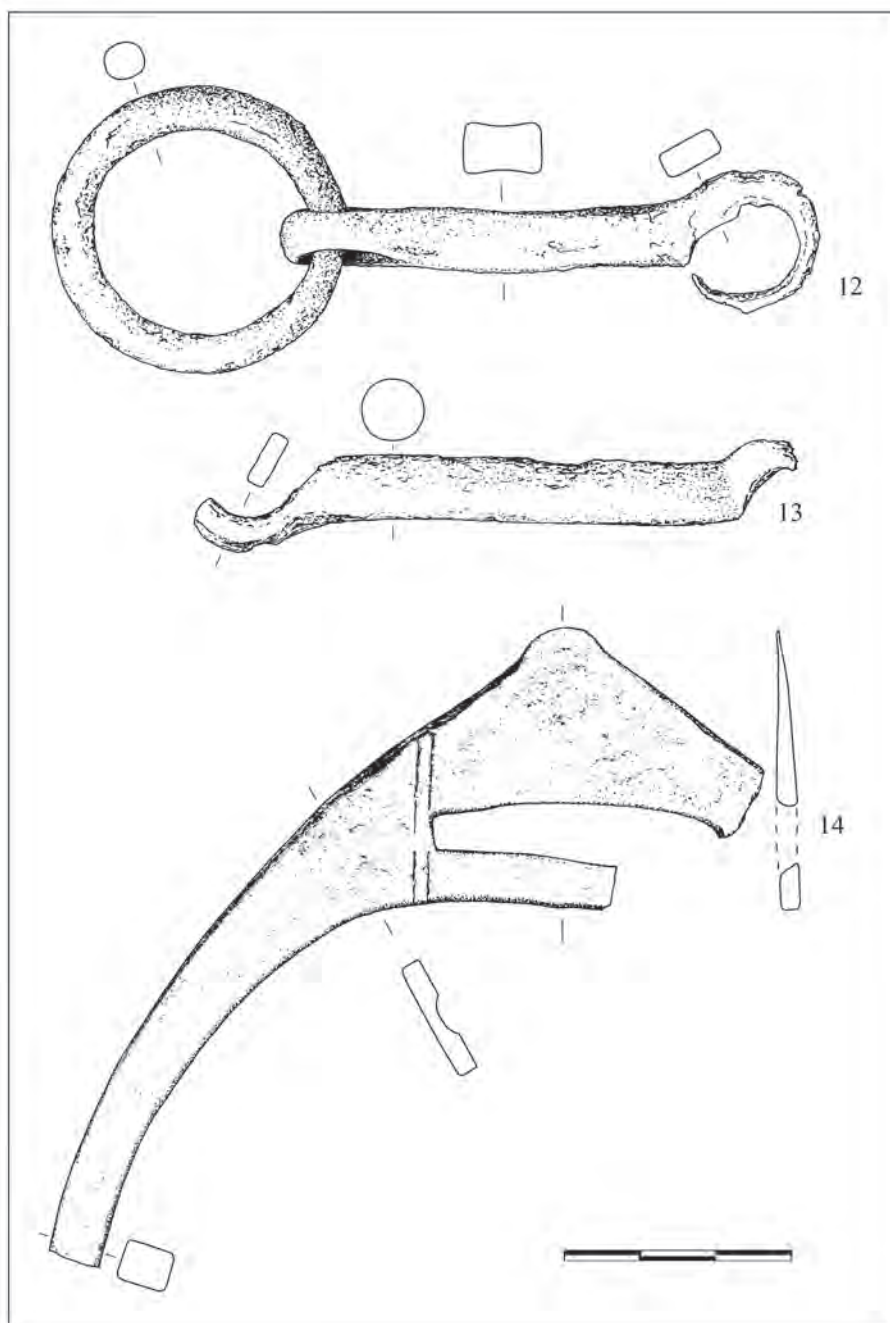
stawie której można by ewentualnie zaliczyć nasz okaz do typu IVD, ale wyraźne wyciągnięcie zawieszki ku górze, co nadało jej kształt trójkątny, wskazuje raczej na odmianę F. Jest to bardzo popularna w Polsce odmiana strzemienia, zapewne wyrób miejscowy, datowana od połowy XIII do początków XV w., występująca głównie w XIV w.

* * *

Zbiór militariów z ulic wrocławskich jest wprawdzie nieliczny, ale pewne prawidłowości są jednak czytelne. Uderzający jest brak grotów: znaleziono ledwie jeden grot strzały i ani jednego grotu bełtu. Zaskakująca jest także relacja ilościowa między ostrogami i podkowami. Tych ostatnich jest nieporównanie więcej, nawet jeśli zważyć, że jeździec potrzebuje dwu ostróg, a koń czterech podków. Być może wynika to stąd, że koń służył zarówno do jazdy pod wierzch, jak i jako siła pociągowa. Znalezisko ostrogi z bodźcem piramidальnym (typ II/2 lub 3 Hilczerówny) w młodszych nawarstwach po-

Ryc. 125. Wrocław, ul. Szewska. Ostrogi. Rys. N. Lenkow
 Fig. 125. Wrocław, Szewska St. Spurs. Drawing N. Lenkow

Ryc. 126. Wrocław, ul. Szewska. 12–13 – wędzidła; 14 – strzemień. Rys. N. Lenkow

Fig. 126. Wrocław, Szewska St. 12–13 – bit; 14 – stirrup. Drawing N. Lenkow

twierdza fakt długotrwałości tej odmiany i konieczność wykorzystywania przy datowaniu także takich cech, jak rodzaj zaczepu (zob. Wachowski 1984, s. 31–40). Być może wynika to z faktu, iż ten rodzaj

ostróg używany był do innego celu aniżeli najpopularniejsze w tym czasie egzemplarze z bodźcem gwiazdzistym.

K.W.